

De bevolking van Oostende en haar betrekkingen met de zee in de Franse tijd

1797 - 1814

door Lic. J. WALGRAVE

29 november 1961

HET past dat de afbakening in de tijd : 1797-1814, die niet met de gewone aangenomen aanvangsdatum van de Franse overheersing begint, even nader wordt toegelicht. Het jaartal 1797 wordt hier verkozen omdat pas dan het administratief en registrerend apparaat van de revolutie bij ons in zijn volle zin in werking treedt. Als voorheen in de Franse tijd feiten van kapitaal belang voor de haven zich hebben voorgedaan zullen zij natuurlijk vernoemd worden. Doch het is pas vanaf 1797 dat die feiten tegenover de bevolking van de stad kunnen geplaatst worden.

De confrontatie van bevolking en haven kan pas gebeuren als wij beide factoren vooraf hebben bestudeerd. Zo komt na een inleidend woord over het historisch materiaal, de bronnen en de geraadpleegde werken, eerst de bevolking aan de beurt. Hier wordt de totale bevolking geplaatst tegenover deze mensen die in hun beroepsbezigheden onmiddellijk van de zee afhangen. Vervolgens bekijken we die zeelieden in de ruime zin van het woord afzonderlijk : hun samenstelling en de evolutie daarvan wordt nagegaan.

De haven vormt het tweede hoofdstuk. De installatie en de verzorging ervan, verder de politiek die door de Fransen gevoerd wordt nopens de havenactiviteit vragen de belangstelling.

Tenslotte wordt die activiteit zelf besproken ; het zal ons voorkomen dat de Napoleontische tijd een nefaste weerslag zal hebben op de haven van de kuststad en dat ook haar totale bevolking eronder zal lijden.

Het materiaal

Aangezien het archief van Oostende zelf tijdens de tweede wereldoorlog is afgebrand, moesten de bronnen op een andere plaats gezocht worden. Het rijksarchief te Brugge dat in zijn Frans Fonds de geregistreerde correspondentie van het centraal bestuur van het Leiedepartement bewaart, alsmede tellingen en lijsten die door dat centraal bestuur zijn ingevorderd, bevat veel interessante stukken ; de classificatie ervan is echter niet van kritiek ontbloot. Buiten het nummer van het pak, dragen de stukken erin geen enkele indeling. De enige mogelijkheid van innerlijke verwijzing is de datum, en voor sommige stukken de titel van de inhoud.

Een tweede archief dat geraadpleegd werd is dat van de rechtbank van eerste aanleg te Brugge, waar de registers van geboorte, huwelijk en sterfte bewaard zijn vanaf 1 Vendémiaire an V (22 september 1796). In het Frans Fonds van het rijksarchief is de gewone briefwisseling wel betrouwbaar, terwijl lijsten en tellingen die door de centrale regering worden ingevorderd, soms zeer partijdig zijn. Oostende is steeds een zeer onafhankelijk voelende gemeente geweest, die er niet voor terugschrok haar onverschilligheid en vijandigheid tegen de Franse overheid te laten uitschijnen, als ze daar kans toe kreeg (1). De registers van de burgerlijke stand worden als zeer verzorgd bestempeld (2).

Voor de natuurlijke beweging van de bevolking zou men ook kunnen gebruik maken van de parochieregisters, die vanaf 1779 in het rijksarchief te Brugge berusten. Dit wordt niet gedaan omdat zij een mank beeld geven van de bevolking : er waren veel joden en protestanten in de stad. Een telling van 10.012 inwoners die niet gedateerd is, geeft 197 protestanten en 34 joden. De cijfers van de parochie wer-

---

(1) DESMET (Jos.), *La réquisition du 17 Nivôse V*, p. 46 : *Rapport sur l'état d'esprit des autorités et de la population des cantons de la Lys, Baret (14 Ventôse VI)*. In *Annales de la Société d'Emulation de Bruges*, 1927 : *Ostende n'en sera toujours pas moins l'amie des Anglais et avide d'une sorte d'indépendance particulière*.

(2) Brugge, Rijksarchief, Frans Fonds, 1224. Onderrichtingen. Rapport général sur l'état civil. Minuut. s.d.

den overgenomen door Viry, de prefect van het Leiedepartement, in zijn *Mémoire statistique* (3).

Wat nu de geraadpleegde werken betreft, zijn er spijtig genoeg zeer weinig voorhanden die dan nog niet altijd beantwoorden aan de moderne wetenschappelijke eisen nopens nauwgezette bronaanduiding.

Het werk van Jules Nicolas Pasquini, dat dikwijls geciteerd wordt, verkeert in dit geval (4). Waar op Pasquini een beroep wordt gedaan, moet hij natuurlijk steeds met voorbehoud gelezen worden. Herman Vander Linden bestempelt in zijn artikel in de *Biographie nationale* het werk van de Italiaan als een der beste van deze aard uit het midden van de vorige eeuw, die door een dilettant historicus konden geschreven zijn (5).

I. De bevolking

De bevolking van Oostende bereikte in de Franse tijd helemaal niet hetzelfde getal als nu : het aantal inwoners moet geregeld rond de 10.000 gedraaid hebben, terwijl er nu 50.000 mensen wonen. Het zou gevaarlijk zijn het cijfer in de revolutietijd globaal te preciseren, omdat het geëvolueerd is en ook omdat er tussen verschillende bronnen tegenspraak bestaat. Niet alleen vindt men voor bepaalde jaartallen verschillende cijfers, maar worden de verschillende cijfers bewust in twijfel getrokken (6). Het was waarschijnlijk ook zeer moeilijk in die tijd een secuur bevolkingsaantal op te geven. Zowel bronnen als werken hebben het over dagelijkse in- en uitwijking die niet altijd vrijwillig geschiedde (7).

---

(3) VIRY (M.C.), *Mémoire statistique du département de la Lys, adressé au ministre de l'intérieur*, Parijs, jaar XII.

(4) PASQUINI (J.N.), *Histoire de la ville d'Ostende et du port*, Brussel, 1842.

(5) VANDER LINDEN (Herman), art. *PASQUINI (Jules Nicolas)*, in *Biographie nationale*, T.XVI, Brussel, 1901, p. 676.

(6) Brugge, Rijksarchief, F.F. 3.678 Briefwisseling - Oostende. Pak correspondentie van 25 mei tot 8 oktober 1811, over de onmogelijkheid van de stad om een speciale commissaris in de stad, gecreëerd door Z.M. bij decreet van 25 maart 1811 te onderhouden.

Daarin : Conseil municipal d'Ostende — Séance extraordinaire du 8 août 1811.

A la vérité la population de cette ville est comptée pour 10.000 habitants, quoi qu'elle ne soit plus à beaucoup près aussi forte et qu'elle diminue encore journellement...

(7) PASQUINI (J.N.), *op. cit.*, p. 273 : meer dan 100 families uitgeweken naar Vlissingen bij de komst van de Fransen, in juni 1794; p. 322 : de

Vele gedwongen deportaties zijn er geweest, die behandeld zullen worden bij de afzonderlijke zee-bevolking, omdat zij vooral deze bevolkingsgroep betroffen. Viry vermeldt een algemene vermindering van de stedelijke bevolking waaronder vooral smokkelsteden lijden, aangezien de grenzen van het rijk uitgebreid worden ⁽⁸⁾. Dat Oostende een smokkelstad was in hoge graad bewijst ons een schrijven van de Oostendse burgemeester aan de centrale regering van het departement : het is beter de prijzen van de levenswaren te verminderen, en er op die manier nog iets van taks op te heffen dan de levensduurte te doen stijgen : dan is de smokkelhandel zo onstuitbaar en uitgebreid dat de verkoopstaks helemaal verdwijnt ⁽⁹⁾. Enkele cijfers voor de bevolking van Oostende bewaard zullen de grilligheid ervan illustreren.

± 1780 :	± 10.000	1802 :	10.767
1784 :	7.077	1808 :	10.459
1785 :	6.703	1809 :	10.459
Begin 1796 :	10.288	1811 :	10.121
Einde 1796 :	± 8.000	1814 :	± 10.121
1801 :	10.280 en 10.459	1815 :	10.012 en 10.554

Die getallen werden samengevonden uit verschillende pakken van het Frans Fonds, uit een paar Almanachs van de Franse tijd en uit een paar werken ⁽¹⁰⁾.

---

stad wordt bedreigd met totale ontvolking, ware het niet dat de visvangst nog iets opleverde, dit in het voorjaar van 1799;

SOYER (Georges), *Le Drame Révolutionnaire et Napoléonien à Ostende*, Oostende, 1928, p. 316 : in 1808 vermindert de bevolking van de stad nog steeds.

(8) VIRY (M.C.), *Mémoire statistique du département de la Lys*, Parijs, an XII, p. 27.

(9) Brugge, Rijksarchief, F.F. 3678. Briefwisseling - Oostende. Conseil municipal, séance extraordinaire du 8 août 1811.

(10) 1780 : SOYER (Georges), *op. cit.*, p. 11.

1784 : GACHARD (Louis Proseper), *Analectes Beligiques, ou recueil de pièces inédites, mémoires, notices, faits et anecdotes concernant l'histoire des Pays-Bas*. 1ste deel, Brussel, 1830, p. 421.

1785 : PASQUINI (J.N.) *op. cit.*, p. 269 : *On comptait à cette époque (1785) soixante et dix bateaux pêcheurs et une population de six mille sept cent trois âmes.*

Begin 1796 : Brugge Rijksarchief, F.F. 1234. Staten van bevolking en vee. Corr. 7 Ventôse IV.

Einde 1796 : SOYER, *op. cit.*, p. 153.

1801 : 10.280 : Brugge, Rijksarchief, F.F. 1569. Beroepen van de bevolking. Corr. IX.

10.459 : HASSEL (G.), *Statische Uebersichtstabellen der sämtlichen europäischen und einiger aussereuropäischen Staaten, mit einer Volksliste von 5.000 europäischen Städten und Ortschaften*

Al die verschillende cijfers aan mekaar toetsen en wegen zou ons te ver leiden. Het is echter een feit dat die getallen weinig samenhang vertonen; de terugloop van de bevolking in de jaren 1784-1785 is volgens Soyer te wijten aan een economische crisis die de stad teisterde⁽¹¹⁾. De bevolkingsterugloop is trouwens ook te bemerken in de cijfers van geboorte, huwelijk en sterfte, door de prefect M. C. Viry overgenomen uit de parochieregisters van Oostende⁽¹²⁾. De cijfers uit de Napoleontische periode worden sterk aangevochten door de burgerlijke stand die in deze tijd bijna tot twee derden vervalft. Vanaf 1797 tot 1805 zijn er te Oostende 3.934 geboorten geregistreerd, 603 huwelijken, 3.216 sterften; van 1806 tot 1814, weer 9 jaar, worden slechts 2.585 geboorten, 526 huwelijken, 2.428 sterfgevallen aangetekend. Aangezien deze laatste ook verminderen kan de terugloop niet louter het gevolg zijn van een economische achteruitgang⁽¹³⁾. De opgave van de bevolking is dus grillig en onbetrouwbaar.

Wat ons nu in die bevolking interesseert is vanzelfsprekend het gedeelte dat zich direct met de zee bezighield. Hiervoor moeten we in een nauwere kring van bronnen terecht: de volkstellingen die een beroepenindeling geven, en afzonderlijke beroepentellingen die door de centrale regering zijn ingevorderd. Samen bezit het nageslacht vier dergelijke getuigenissen: de nominatieve telling van 23 Nivôse an V (12 januari 1797)⁽¹⁴⁾, deze van 30 augustus 1815⁽¹⁵⁾, en de vergelijkende beroepentelling tusen 1789 en het jaar IX (1801), ingezonden op 2 Brumaire X (24 oktober 1801)⁽¹⁶⁾. Aangezien 1789 en 1815 dan

---

die über 2.000 Menschen zählen. Göttingen, 1809, p. 86, *Oostende: Volkszahl: 10.459 in 1801.*

1802: Brugge, Rijksarchief, F.F. 1569, Beroepen van de bevolking. Etat général de la population du département de la Lys pour l'an X. s.d.

1808, 1809, 1811 en 1814: *Almanach van 't eerste arrondissement van het departement der Leye.* Brugge, 1811, p. 33 en *Nieuwen en nuttigen almanach der stad Brugge in 't algemeyn, en van het arrondissement van Brugge in bijzonder.* Brugge 1808, p. 33, 1809, p. 34 en 1814, p. 55.

1815: 10.012: Brugge, Rijksarchief, Volkstelling 1815, n^r 58.
10.554: DE SEYN (Eug.), *Geschied- en aardrijkskundig woordenboek der Belgische gemeenten*, Turnhout, 1950, deel II, p. 1.030.

(11) SOYER (Georges), *op. cit.*, p. 24.

(12) VIRY (M.C.), *op. cit.*, pp. 29-42.

(13) Archief van de hoofdgriffie van de rechtbank van eerste aanleg te Brugge, Burgerlijke stand, Oostende, jaren V tot XIV van de Republiek, en van 1806 tot 1814.

(14) Brugge, Rijksarchief, F.F. 1238. Bevolking. N^r 13. Oostende.

(15) IBID., Volkstelling 1815, n^r 58.

(16) IBID., F.F. 1569. Beroepen van de bevolking. Corr. 2 Brumaire X.

nog buiten de Franse tijd in onze gewesten vallen, is het materiaal zeer beperkt. Tot overmaat van ramp lijken de meeste gegevens onbetrouwbaar ! De opstellers van de telling van 1797 zeggen het zelf : « Indien men een basis voor de werkelijke bevolking wil hebben moet er een vierde van het getal aan toegevoegd worden. De sectiehoofden zijn éénmaal aan ieder huis geweest. Alle afwezigen werden doodgewoon weggelaten. Als men degelijk werk wil moet men betalen. » (17).

De beroepentelling van 24 oktober 1801 weerstaat moeilijk aan een inwendige kritiek vooral wat de zeelieden betreft. Verontrustend zijn de mooie afgeronde cijfers die men vindt bij de vissers. Van degene die voor eigen rekening werken vindt men er 80 in 1789 en 30 in 1801. Degenen die bij voornoemden in dienst zijn tellen 400 en 100 man. Natuurlijk zijn die cijfers mogelijk, maar veeleer kan men de veronderstelling aankleven als zouden de ambtenaren een ruwe schatting hebben gedaan, terwijl ze zeker waren dat de juiste getallen toch onmogelijk te achterhalen waren. Een vergelijkend procent tussen de totale bevolking en de haven-actieve bevolking, of tussen de actieve bevolking in haar geheel en die van de haven alleen kan weer niet met zekerheid opgemaakt worden : men weet niet in welke mate de « zeebevolking » in de onvolledige telling van 1797 afwezig was ; voor 1789 heeft men geen bevolkingscijfer ; voor 1801 bestaan er twee die echter sterk van mekaar afwijken : 10.280 en 10.459. Tenslotte valt 1815 buiten de Franse tijd en in een periode van overgang : de telling van dat jaar geeft 10.012 inwoners en het werk van De Seyn geeft voor datzelfde jaar 10.554. De actieve bevolking is gewoon niet te berekenen, want een opgegeven beroep betekent nog niet activiteit. De burgemeester van Oostende klaagt herhaaldelijk over grote werkloosheid in de stad (18). Belangrijker en eveneens meer betrouwbaar is de ontwikkeling van de verhouding tussen de verschillende soorten mensen die van de zee afhangen. Tekenend is de evolutie van een

---

(17) De letterlijke tekst luidt : ... *de faite que si l'on veut prendre ce tableau pour base de la population, il est indispensable d'ajouter au moins un quart au nombre d'habitans qui s'y trouvent. Au reste, l'on ne doit pas espérer d'obtenir ici, vu travail gratuit, un exact et précis travail. Les chefs de section qui ont dressé les matériaux de ce tableau ont cru avoir beaucoup fait d'avoir été une fois à chaque maison. Tant pis pour ceux qui ne s'y trouvaient pas, ils ont été omis; de faite que pour obtenir quelque chose de régulier, il faudrait tout recommencer, et surtout payer.* (Brugge, Rijksarchief), F.F. 1238, n^r 13, Population Ostende. Bijkomende brief.

(18) Brugge, Rijksarchief. Frans Fonds n^r 3677. Correspondentie 24 dec. 1807 en 23 dec. 1808.

grote groep vissers naar een meerderheid van matrozen. In 1797 zijn er 6 matrozen voor 315 vissers, in 1815, 267 matrozen voor 149 vissers. Ook in 1789 en in 1801 is verschuiving te merken : eerst 480, dan nog slechts 130 vissers. Matrozen zijn hier niet vermeld. Een voorname reden is voorop te stellen : de Franse requisitie. Op bepaalde oogenblikken heeft de overheerser lelijk huisgehouden in de varende bevolking van de stad. Op 9 Messidor jaar XI (28 juni 1803) heeft generaal Lagrange te Brugge zijn verslag gemaakt over zijn rondreis in het departement. Over Oostende komt een zin voor, die zijn voldoening uitspreekt over de belangstelling van de Oostendenaren voor de kabeljauwvangst, van betekenis voor de bevolking en voor de staat, omdat aldus matrozen gevormd worden ⁽¹⁹⁾. De vertegenwoordigers van het Frans bewind lagen te Oostende op vinkenslag, net als in andere kustgemeenten, om er gevormde zeelieden weg te halen voor de vloot. Dit is tenandere vele malen gebeurd ; als men daarbij nog de gewone conscripties rekent, heeft men uit de stad vele jonge lui weggehaald.

Op 17 november 1792 reeds, moeten alle vissers van de stad zich ter beschikking houden van de militaire overheid, op dit oogenblik in de stad vertegenwoordigd door commandant Mulon van het korvet « *L'Eveillée* », dat in de haven van Oostende gemeerd is ⁽²⁰⁾.

In mei 1795 moeten alle zeelieden zich laten inschrijven in « *L'inscription maritime* », tenzij ze liever dadelijk aangehouden worden. De zeelieden zijn echter slimmer dan de Franse heren denken, en ze verklaren simpelweg een ander beroep uit te oefenen ⁽²¹⁾.

Begin 1800 telde de stad 70 soldaten en 3 officieren in dienst van de republiek. Doch daarenboven waren met geweld vroeger reeds meerdere honderden matrozen (sic) weggevoerd ; dit jaar moest men er nog 62 bijvoegen ⁽²²⁾ Soyer vertelt voor dezelfde tijd dat meer dan honderd matrozen werden opgeroepen en naar Brest gevoerd ⁽²³⁾.

---

(19) DE LANZAC DE LABORIE (L.), *La domination française en Belgique. Directoire, Consulat-Empire. 1795-1814.*, Parijs, 1895, deel II, p. 378, *On s'y adonnait avec succès à la pêche de la morue, objet d'un grand intérêt et pour les habitants et pour l'état, à cause des matelots qui s'y forment.*

(20) PASQUINI (J.N.), *op. cit.*, p. 275.

(21) *Feuille d'annonces commerciales, judiciaires, avis divers etc... de la ville et du district d'Ostende.* Oostende, 2 november 1829, p. 4.

(22) PASQUINI (J.N.), *op. cit.*, p. 325.

(23) SOYER (Georges), *op. cit.*, p. 251.

Op 30 maart 1801 werd de vrede tussen Frankrijk en Oostenrijk afgekondigd. De oorlog met Engeland bleef echter duren en daarmee de vrees voor deportatie van zeelieden te Oostende. Op 1 augustus 1801 werden alle in Oostende aanwezige vissers zonder meer vergaderd en naar Duinkerken gezonden om dienst te doen op de oorlogschepen ⁽²⁴⁾.

Intussen vindt men in de opmerkingen bij de maandelijkse budgetrekening van de liefdadigheidsinstellingen voor het jaar 1807 de reden waarom zoveel vrouwen in armoede verkeren. De armoelijders zijn meestal families van vaders die door de requisitie zijn opgenomen. Vele broodwinnaars zijn krijgsgevangenen in Engeland.

Voor 1813 zijn zeer weinig matrozen in de maritieme conscriptie aangetekend. Enkel 16 namen staan op de lijst. Zes jongelieden daarvan zijn « *en inactivité chez eux* », de rest is « *naviguant au cabotage* », op kustvaart ⁽²⁵⁾.

Men kan opmerken dat wat de regelmatige conscripties betreft, er meer soldaten voor het landleger dan voor de marine worden opgeroepen. De waarschijnlijke reden ligt in het feit, dat de matrozen enkel uit de zeelieden werden verzameld; het landleger daarentegen bestond uit jongelingen van alle beroepen en standen. Volgens de werken van Pasquini en Soyer — zie hoger — waren de onverwachte requisities van zeelieden veel groter. Men maakte geen onderscheid tussen rijken en behoeftigen, zodat het verplichte vertrek van de broodwinnaars vele gezinnen in armoede dompelde.

In ieder geval heeft het ingrijpen van de overheid op die manier vele vissers tot matrozen gemaakt, die in 1815, een groot jaar na het vertrek van de Fransen uit Oostende op 13 april 1814 ⁽²⁶⁾ nog opgeschreven zijn als matroos, niettegenstaande velen onder hen hun vroegere activiteit zullen hervatten. Het jaar 1815 is een overgangsjaar. Dit wordt ten volle duidelijk gemaakt door de bestudering van de burgerlijke stand, die aantoonde hoe vele mensen naar hun vaderstad terugkeerden; daar wordt naderhand nog aandacht aan besteed.

Vooraleer het specifiek havenprobleem aan te snijden moet nog worden gewezen op de vele mensen die niet zeevarend zijn en toch in hun broodwinning direct van de zee afhangen. De beroepsaanduiding

---

(24) PASQUINI (J.N.), *op. cit.*, p. 330.

(25) Brugge, Rijksarchief, F.F. 3173. Conscription de l'an 1813. Liste des jeunes gens... 7 octobre 1812.

(26) SOYER (Georges), *op. cit.*, p. 356.

van deze lieden is echter bijna nooit duidelijk. In de zakenmensen is geen onderscheid te maken. Hoe dikwijls vindt men enkel « *marchand* » of « *négociant* », waar een verdere precisering zo nuttig ware geweest ! Men kan natuurlijk veronderstellen dat vele van die mensen zeer nauw in betrekking stonden met de leefbaarheid van de haven, doch een zekerheid nopens een aantal of de aard van die relaties is onmogelijk te bereiken.

II. De haven

Als Oostende in vreedestijd een economisch, in oorlogstijd een strategisch punt van betekenis was, is dat in de eerste plaats aan zijn haven te danken. De hoge vlucht van Oostende is begonnen met de Oostendse Compagnie, die op 31 mei 1727 geschorst werd onder druk van buurstaten en concurrenten als Nederland, Engeland en Frankrijk. De haven was echter gelanceerd. In 1782 kende de stad een hoogtepunt van bloei : toen waren er 2.636 handelsschepen binnen gelopen. De haven bezat dan reeds één dok, dat in 1776 was gegraven. Een tweede dok werd in 1783 afgewerkt (27).

De Oostenrijkers hadden dus gezorgd voor twee dokken. Op 2 augustus 1797 is een draaibrug aan die dokken afgewerkt. Terwijl in het begin de Fransen de haveninstellingen verwaarloosd hadden is er nu een regelmatige verzorging verzekerd (28). Het eerste bezoek van Napoleon dateert van 1798. Na inspectie beveelt hij de bouw van een spuiком, een derde dok en allerlei herstellingswerken (29). De toekomstige keizer stelde dus veel belang in de haven. Viry verstrekt in 1804 over de haven en zijn mogelijkheden verdere gegevens, die overgenomen worden door Soyer en Desmet (30). De dokken meten 55.000 m2 en 9.000 m2. Dus was het bevel van Napoleon nog niet uitgevoerd, want van een derde dok is er geen sprake. Er is een sluis van 12 meter, en de ingang van de haven meet 150 meter. Zeeschepen tot 600 ton kunnen er binnen. Op dat ogenblik bezat de stad 35 visserssloepen en 23 kleine schuiten. Er werden te Oostende ook schepen gebouwd, doch er was veel meer vraag dan aanbod ; het stilleggen van de zeehandel

---

(27) SOYER (Georges), *op. cit.*, pp. 13-20.

(28) PASQUINI (J.N.), *op. cit.*, p. 308.

(29) VROOME (Emile), *De evolutie van de Oostendse vissershaven. Een duizendjarige reuzestrijd*. Oostende, 1957, p. 12.

(30) VIRY (M.C.), *op. cit.*, p. 167, overgenomen door SOYER (Georges), *op. cit.*, pp. 263-264, en DESMET (Jos), *Onze kust in Napoleons tijd. 1803*, in *Biekorf*, 1948, pp. 73-75.

beëindigde de invoer van scheepstimmerhout zodat de werven teniet gingen ⁽³¹⁾. Bij laag water bleef er 3 tot 4 voet diepte in het kanaal dat naar de dokken leidde ⁽³²⁾. Viry vertelt nog dat de dijk voor de stad ongeveer 1.000 meter lang is ; de werken eraan uit te voeren zijn zeer duur, doch mogen geen dag uitgesteld worden zonder het departement voor een groot deel bloot te stellen aan overstroming ⁽³³⁾. In 1810 begint men te werken aan een groot sassluis, dat reeds in 1803 door Napoleon was goedgekeurd ⁽³⁴⁾. Intussen was het kanaal bijna helemaal verzand, en er was bijna geen vaart meer mogelijk, tenzij voor kleine schepen ⁽³⁵⁾. Tot daar de toestand van de haven.

Hoe was nu de houding van de Franse overheid ?

Hoger werd reeds gewezen op het grote verlies van zeelieden door de Franse periode heen. Vóór de revolutie moet de varende bevolking wel een groot percent van de bevolking bedragen hebben. In 1789 waren in het totaal — volgens de bekritiseerde bronnen — 682 opvarenden, waarvan 480 vissers. Vier jaar voorheen zouden 70 vissersboten aanwezig geweest zijn ⁽³⁶⁾. Het binnenvallen van de Fransman maakt alle normale scheepvaart onmogelijk. Op de nacht van 1 februari 1793 worden alle schepen in de haven, zonder onderscheid van nationaliteit, aangeslagen ⁽³⁷⁾. De terugkeer van de Oostenrijkers doet voor enkele maanden de beweging hernemen. Tussen 1 april 1793 en 1 juli 1794 zijn meer dan 2.000 schepen binnen gevaren ⁽³⁸⁾.

In het begin wordt de haven dus niet gesloten, maar de scheepvaart wordt gevaarlijk en staat onder sterke controle. Een groot deel van de Oostendse vissersvloot is buitgemaakt, of verrot in de dokken omdat de eigenaars ze niet durven laten uitvaren ⁽³⁹⁾.

In de jaren VI, VII en VIII van de Republiek zijn 60 Oostendse schepen door de Engelsen buitgemaakt. In de zomer van 1796 krijgen alle vissers een getuigschrift van neutraliteit mee dat ze toelaat zonder

---

(31) DESMET (Jos.), *op. cit.*, p. 75.

(32) DESBRIERE (Edward), *Projets et tentatives de débarquement aux Iles Britanniques 1793-1805*. 5 delen, Parijs, 1900-1902, p. 176.

(33) VIRY (M.C.), *op. cit.*, p. 168.

(34) SOYER (Georges), *op. cit.*, p. 327.

(35) SOYER (Georges), *op. cit.*, p. 326.

(36) PASQUINI (J.N.), *op. cit.*, p. 269.

(37) PASQUINI (J.N.), *op. cit.*, p. 282.

(38) SOYER (Georges), *op. cit.*, p. 91.

(39) PIRENNE (Henri), *Geschiedenis van België van het begin tot heden*. Vertaling o.l.v. Prof. Dr. A. Van Loey, IIIe deel, Brussel, s.d., boek V, *De Franse Verovering*, p. 369.

gevaar voor aanranding te vissen en in het onderhoud van hun familie te voorzien ⁽⁴⁰⁾. Toen was het reeds door de Franse regering verboden, waren van Britse oorsprong te verkopen, of zelfs maar te verkrijgen. Deze maatregel gaf aanleiding tot een drukke en winstgevende smokkelhandel langs de Noordergrens ⁽⁴¹⁾. De Franse regering had er veel voor over om die smokkelhandel in te dijken wat echter niet succesvol is geweest ⁽⁴²⁾. Hoe hoger de taksen op de verkoop van de goederen stonden, des te groter was de sluikhandel, niettegenstaande het bestuur van het Leiedepartement de strengste controle vereiste op de schepen die uit vreemde havens binnenliepen, en vooral uit Engeland ⁽⁴³⁾. Op 2 maart 1798 werd het embargo gelegd op alle in de haven gemeerde schepen, uitgenomen op de erkende neutrale schepen en op de vissers-sloepen. Men mocht nog voor hoogstens 10 dagen uit de haven wegblijven ⁽⁴⁴⁾. Na de Engelse aanval van 19 mei 1798, waarbij de Oostendenaren hevig met de Britten sympathiseerden, is veel veranderd. De stad werd in voortdurende staat van beleg geacht — vanaf 4 Prairial VII ⁽⁴⁵⁾ — die tot 16 december 1801 zal duren ⁽⁴⁶⁾. De vissers mogen uitvaren, doch moeten in het zicht van de haven blijven. Niettegenstaande de greep van het Frans bewind in de eerste jaren van de 19e eeuw wel slapper wordt, kan de visserij zich niet verbeteren. De sloepen lopen steeds gevaar in een schermutseling tussen republikeinse en Engelse schepen gevangen te geraken, terwijl de requisities steeds onrustwekkender worden ⁽⁴⁷⁾.

Wel zijn er inspanningen gebeurd om de hachelijke toestand van de Oostendse bron van welvaart te verbeteren. Zo hebben August Wieland en Laurent Solvyns, afgevaardigden van het Oostendse handelsbureau, in 1802 reeds een memorandum gestuurd naar de consuls van de republiek, waarin zij de rampen, die de stad overkomen, in geuren en kleuren vertellen, en voorstellen doen om het herstel mogelijk te

---

(40) PASQUINI (J.N.), *op. cit.*, p. 305.

(41) VAN WERVEKE (H.), *Vestiging van het nieuwe regime in het Zuiden, 1795-99 in Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, deel IX, Antwerpen-Brussel, 1956, p. 112.

(42) Brugge, Rijksarchief, F.F. 3678. Briefwisseling Oostende. Conseil municipal. Séance extraordinaire du 8 août 1811.

(43) IBID., F.F. 154. Briefwisseling met commissarissen bij de kantons. Uitgaande minuut van 3 Brumaire V aan Oostende, Nieuwpoort en Brugge.

(44) PASQUINI (J.N.), *op. cit.*, p. 312, en SOYER (Georges) *op. cit.*, p. 207.

(45) SOYER (Georges), *op. cit.*, p. 204.

(46) PASQUINI (J.N.), *op. cit.*, p. 331.

(47) PASQUINI (J.N.), *op. cit.*, p. 330.

maken. Zij vragen de heropening van de haven, doen voorstellen tot hulp aan de visvangst, als premiën voor de constructie van schepen, hulp aan de weeskinderen uit de armenschool, die visser willen worden ; zij vragen de toelating om met buitenlands graan genever te maken ⁽⁴⁸⁾. Reacties op dit initiatief zijn niet bekend.

Intussen liggen alle zeeschepen in de dokken onttakeld ⁽⁴⁹⁾; het kanaal verzandt en voorbereidselen voor een inval in Engeland, van 1803 tot 1805, maken alle vaart onmogelijk. Einde 1805 worden de kampen van Boulogne, St. Omer en Brugge opgebroken. Doch de nieuwe hoop verzwindt bij het instellen van de Blocus Continental, op 21 november 1806, reeds om de stad, die aan het verbeteren was, financieel leefbaar te houden. Na een periode van zwarte armoede, komt er in 1809 een lichte herleving van de havenactiviteit door het toekennen van enkele licenties. Zo is het toegelaten voor 1 miljoen frank koloniale waren uit Engeland in te voeren, als voor dezelfde waarde Franse producten worden uitgevoerd. In 1811 houden die licenties op, omdat Napoleon alle aandacht wijdt aan zijn voorgenomen plan Rusland binnen te vallen ; de haven verging in werkloosheid tot na het vertrek van de Fransen in 1814 ⁽⁵⁰⁾.

Totdaar de houding van de Franse overheid. Zij laat veronderstellen dat de bedrijvigheid weinig of niets zal te betekenen hebben. Bij dergelijke maatregelen is het onmogelijk een hechte en duurzame handel te drijven.

De quasi complete inertie van de haven komt ook tot uiting bij de inzage in de rekeningen van de sommen, die de algemene ontvanger van douane te Oostende stort bij de gemeente-ontvanger van de stad. De douane ontving ook het tonnagerecht en de onderhoudstaks op de dokken. Van het ontstaan van deze taksen — datum die niet nader kon gevonden worden doch die zeker vóór mei 1802 te situeren is — tot 31 oktober 1807 bestaat een volledige lijst ⁽⁵¹⁾, die opgemaakt werd omdat de algemene ontvanger gestorven was. De andere staten

---

(48) WIELAND (August) en SOLVYNS (Laurent), *Les députés du commerce d'Ostende aux consuls de la République*, Parijs, X.

(49) SOYER (Georges), *op. cit.*, p. 264.

(50) PASQUINI (J.N.), *op. cit.*, p. 338-339, en SOYER (Georges), *op. cit.*, p. 317-318.

(51) Brugge, Rijksarchief, F. F. 2397. Kaairechten te Brugge en te Oostende. *Etat général des sommes versées par le receveur général des douanes d'Ostende, dans la caisse du receveur des deniers communaux de la dite ville... depuis l'établissement des dits droits jusqu'au 31 octobre 1807. s.d.*

worden maandelijks geleverd op vooraf gedrukte formulieren ⁽⁵²⁾. Daarnaast bestaan nog rekeningen voor onderhoudstaksen van de dokken, verdeeld over de aard van de schepen die de haven binnenlopen: Franse, vreemde, of « *faisant le petit cabotage* »; wat dichte kustvaart betekent ⁽⁵³⁾. Hiervan zijn slechts cijfers bewaard van september 1804 tot mei 1806. De jaarlijkse tonnagetaks en onderhoudstaks ziet er als volgt uit :

	<i>Tonnagerecht</i>	<i>Onderhoudstaks</i>
X ⁽⁵⁴⁾	3.978,27 F	—
XI	11.320,24 F	3.945,25 F
XII	8.346,93 F	9.206,87 F
XIII	580,70 F	3.950,79 F
XIV & 1806 ⁽⁵⁵⁾	2.493,89 F	1.454,44 F
1807	1.756,99 F	4.585,42 F
1808	2.269,64 F	2.263,64 F
1809	2.425,69 F	2.425,69 F
1810	13.120,18 F	7.273,55 F
1811	—	1.501,10 F

In 1810 is er een herleving die overeenkomt met de licenties die van 1809 tot begin 1811 aan de haven werden verstrekt. Wel is het

(52) Brugge, Rijksarchief, F.F. 2396. Kaairechten te Brugge en te Oostende. Etats des sommes versées par le receveur principal des douanes d'Ostende à la caisse municipale de la ville, du chef du demi-droit de tonnage et de la taxe d'entretien des bassins, perçues pendant le mois de novembre an 1807. Om de maand tot december 1809.

Bordereau de recette et dépenses faites par le receveur des deniers communaux du chef des droits des bassins au port d'Ostende pendant le mois de Janvier an 1810. Tot april 1811.

Frans Fonds n° 2389. Uittreksel uit de rekeningen van de gemeente-ontvanger van Oostende en de ontvanger van de douane. s.d.

(53) Brugge, Rijksarchief, F. F. Direction de Dunkerque. Bureau d'Ostende. Département de la Lys. Taxe d'entretien du port et des bassins d'Ostende (Loi du 12 Floréal an XI). Bordereau de la taxe d'entretien perçue sur les navires français et étrangers, admis à entrer et à séjourner dans le bassin à flots du port d'Ostende pendant le mois du Vendémiaire en XIII. Tot mei 1806.

(54) De taksen en kaairechten kregen door de wet van 14 Floréal X (30/4) de naam van *contribution destinée à l'entretien des ports*, en werden door deze wet ook vastgesteld. Hoeveel er per tonmaat of per schip werd geheven, is niet uit te maken, omdat alleen het geldcijfer staat vermeld, zonder aantal ton of schepen (Zie F.F. 2.397. Corr. Floréal X).

(55) Vanaf XIV en 1806 is het tonnagerecht van Oostende, Blankenberge en Nieuwpoort onmiddellijk samengevoegd. Hierdoor, en ook omdat voor beide andere havens, die niet zo belangrijk waren, niet dezelfde strenge maatregelen golden, krijgt het tonnagerecht tussen XIV en 1810 toch nog enige betekenis. Voor 1811 is het cijfer niet bewaard.

jammer dat men de getallen voor gans de Franse tijd niet heeft kunnen bewaren. Toch is het een feit dat de bewaarde gegevens de cruciale overgang van enige activiteit tot praktisch volledige lamlegging inhouden.

III. De weerslag op de bevolking

Op te merken valt dat de moeilijkste jaren in de burgerlijke stand samenvallen met de magere tijd van de haven.

<i>Jaar</i>	<i>Geboorteoverschot</i>	<i>Jaar</i>	<i>Geboorteoverschot</i>
1797	212	1806	114
1798	211	1807	—95
1799	27	1808	—54
1800	10	1809	—45
1801	84	1810	11
1802	126	1811	85
1803	93	1812	—26
1804	—73	1813	33
1805	28	1814	140

1807, 1808 en 1809 zijn dus drie opeenvolgende jaren van sterfteoverschot, terwijl 1810 en 1811 een lichte verbetering kennen. In 1812 vindt men weer meer sterfgevallen. Tussen 1809 en 1811 was een sprankel hoop gestegen door de licenties tot verhandelen van één miljoen waren. Dit zijn geen gevolgtrekkingen, wel vaststellingen van twee naast mekaar staande feiten, die mogelijk met mekaar betrekking hebben. Het zou maar al te gevaarlijk zijn hier tot onmiddellijke besluiten over te gaan. Toch is het mogelijk de invloed van de teleurgang van de haven in de bevolking weer te vinden; hiervoor gaan we eens te meer te rade bij de burgerlijke stand. Voor 1.000 geboorten (per beroepsklas) van 1797 tot 1805 krijgen we in de periode 1806-1814 de volgende indeling van vaders:

Werklieden zonder enig beroep :	721
Handelslieden en stielmensen :	597
Militairen :	1050
Hogere beroepen en bedienden :	979
Zeelieden :	426

In het totaal zijn er in de tweede helft van de Franse tijd 612 geboorten voor 1.000 in de eerste helft. Tenslotte liggen alleen zee-

liedenkinderen beduidend onder het gemiddelde, terwijl de absolute geboorte een grote vermindering ondervindt. Duidelijker komen de moeilijkheden tot uiting in de vergelijking van de huwelijken per beroep en per leeftijdsklassen van de huwende man. De veroudering van de huwende man zal te wijten zijn aan de slechte economische toestand enerzijds, en aan de afwezigheid van een groot deel van de jonge mannen anderzijds. Dat deze laatsten vooral ontbreken in de zeeliedenbevolking, wordt aangetoond bij een vergelijking van de leeftijdsverschuiving bij deze laatsten, met deze van de klas der handelaars en vakmensen.

Leeftijd 1e helft : 1797-1805

	—19	20-24	25-29	30-34	35--	—29 j.	30 j.--	Tot.
Zeel. aant.:	6	45	70	39	33	121	72	193
Vak- en Handel.:	12	62	66	51	83	140	134	274

Leeftijd 2e helft : 1806-1814

	—19	20-24	25-29	30-34	35--	—29 j.	30 j.--	Tot.
Zeel. aant.:	—	18	31	19	30	49	49	98
Vak- en Handel.:	4	54	61	26	85	119	111	230

Onder de 30-jarige leeftijd wordt de zeelieden-huwelijksfrequentie meer dan gehalveerd, terwijl voor diezelfde klasse de huwelijken in handelaars- en vakmensenmilieus een weinig merkbare daling ondergaan. Kort na de Franse periode, onmiddellijk na de terugkeer van de gevangenen en de soldaten van Oostende, wordt de toestand weer beter :

Zeelieden :

	—19	20-24	25-29	30-34	35--	—29 j.	30 j.--	Tot.
1815	—	17	21	9	13	38	22	60

Handelaars en vakmensen :

	—19	20-24	25-29	30-34	35--	—29 j.	30 j.--	Tot.
1815	—	15	17	9	10	32	19	51

De grote terugloop van aantekeningen in de nataliteit, huwelijken en mortaliteit staaft de bewering als zou de stad staan en vallen met de handel. Aangezien Oostende slechts reikte tot haar omwalling en

dus geen grond bezat op het platteland ⁽⁵⁶⁾ werden alle levensmiddelen ingevoerd. De haven lag stil ; de markt van de stad heeft ook lange tijd niets te koop aangeboden, tenzij men haver zou gegeten hebben.

Het wedervaren van de markten en hun verkopers te Oostende is ook een bewijs van de moeilijkheden die weliswaar niet alleen in de havenstad zijn gerezen. Reeds op 30 augustus 1794 werd te Oostende een vast maximum voor alle goederen uitgevaardigd door Rigault, Commissaris van Oorlog in de stad, als gevolg van het decreet van 27 september 1793. Hierdoor verdwenen vele waren van de markt ⁽⁵⁷⁾.

Op 23 januari 1801 (3 Pluviôse IX) besluit de burgemeester van Oostende de mercurialen toch maar verder op te sturen, niettegenstaande de marktactiviteit er onbeduidend is : slechts één graansoort wordt er soms, in kleine hoeveelheid, aan de man gebracht ⁽⁵⁸⁾. In de zomer van 1811 is de toestand er niet op verbeterd. De markt- en foortaksen leveren niets op : sinds het stilleggen van de zeehandel is de markt praktisch tot nul herleid. Moest men ook nog de weinige groenten, boter, eieren en gevogelte belasten, dan zou er te Oostende helemaal niets meer verkocht worden ⁽⁵⁹⁾.

De prijzen van de waren die mogelijk toch verkocht werden, stijgen op enkele uitzonderingen na, steeds boven het gemiddelde van het departement. Niet alleen de maandelijksse staten, ook de stukken correspondentie daarover zijn te vinden : in betrekking tot de wedde van de bedienden, die veel te laag wordt geschat, schrijft de burgemeester van de stad aan de prefect (2 juni 1803) dat het geen geheim is dat alle leeftocht te Oostende een derde méér kost dan gelijk waar in het departement, terwijl daar de prijzen reeds het dubbel bedragen van elders in Frankrijk ⁽⁶⁰⁾.

---

(56) Brugge, Rijksarchief, F. F. 3659. Leveringen aan de vesting Oostende 1813-1814. Corr. 20 januari 1814.

(57) BOCHART (Eugène), *Ostende à la main*, Brussel, 1861, p. 29 en SOYER (Georges) *op. cit.*, p. 98.

(58) Brugge, Rijksarchief, F. F. 2831. Marktprijzen IX. Maandelijksse staten. Corr. 3 Pluviôse IX.

(59) F. F. 3678. Briefwisseling Oostende. Conseil municipal d'Ostende. Séance extraordinaire du 8 août 1811.

(60) IBID., F. F. 3677. Briefwisseling. Oostende.

Corr. 13 Prairial XI : *Personne n'ignore que dans les départements de la France, les denrées et en un mot tout ce qui sert à la vie des hommes, s'y trouve à un prix deux fois moindre que dans le département de la Lys; nous n'ignorons pas encore que les mêmes objets coûtent un tiers en plus à Ostende que dans toute autre ville du département.*

De marktstaten zijn min of meer bewaard tussen 1801 en 1812 ⁽⁶¹⁾. Van maart 1803 tot mei 1812 wordt geen tarwe of brood op de markt verkocht. In 1804 komen tweemaal aardappelen op de markt. Van 1805 tot oktober 1808 wordt enkel haver en stro verkocht. Als vanaf mei 1812 weer brood op de markt verschijnt, betekent de aankoop ervan een grote uitgave in vergelijking met het departement. Na augustus 1812 ontbreken de staten weer volledig. Groenten en dergelijke, die veelal op andere markten voorkomen, schijnen te Oostende, volgens de staten, nooit verkocht te zijn geweest.

Wat onlogisch schijnt te zijn is de vermeende uitvoer van graan langs Oostende in tijden waar op de markt van de stad geen graan voorhanden was. Volgens Soyer zou na het terugtrekken van de kampen van Boulogne, Brugge en St. Omer, in 1805, de haven een lichte herleving gekend hebben, en zou er ondermeer tarwe, rogge en bloem uitgevoerd zijn ⁽⁶²⁾. Dit is echter niet de enige bron die hierover voorhanden is. Ook bij de lichte heropbloei van 1809 tot 1811 door het toekennen van enige licenties, zijn verordeningen bewaard over de vaststelling van de marktprijzen en de voorwaarden tot uitvoer van levensmiddelen. De prijs voor de granen werd door de prefect vastgesteld; de uitvoer langs Oostende en Nieuwpoort was toegelaten mits een prijsverhoging ⁽⁶³⁾.

De levensmiddelen en hun prijzen zijn van aard om een ruimer licht te werpen op de slechte toestand van de bevolking, vooral in de tweede helft van de Franse tijd. Wel is het spijtig dat voor de eerste helft niet meer en precieser gegevens bewaard zijn.

Het is wel sprekend dat waar in bronnen en werken gesproken wordt van herleving van de haven-activiteit en zelfs van uitvoer van levensmiddelen, de demografie van de stad er ook rooskleuriger uitziet. In 1805 is een klein, in 1806 een groot geboorte-overschot, na een verliesjaar van 73 zielen in 1804. Ook 1810 en 1811 zijn jaren van natuurlijke aangroei tussen jaren van hogere sterfte dan geboorte. Al is de correlatie tussen beide factoren niet bewezen, toch is er een grote probabiliteit in hun verhouding.

---

(61) Brugge, Rijksarchief, F. F. van 2831 tot 2842. Marktprijzen van IX tot 1812. De staten van de markten van het departement zijn allen door mekaar bewaard, zonder enige innerlijke volgorde.

(62) SOYER (Georges), *op. cit.*, p. 260.

(63) Brugge, Rijksarchief, F. F. 2843, Marktprijzen 1813. Maandelijks staten. Arrêts dressés au ministre de l'intérieur sur la fixation des prix moyens des grains vendus sur les marchés tenus dans les villes du département de la Lys - 1810. s.d.

Wat er ook van zij, de markt zorgde in gewone omstandigheden voor de normale leeftocht van de bevolking. De haven bewerkte de buitengewone activiteit, die welvaart en rijkdom moest aanbrengen, die een stad verrijkt. Beide elementen hebben in de Franse tijd gegaald.

Besluit

Als besluit bij een titel « bevolking en haar betrekkingen met de zee » kan gezegd worden dat die bevolking, zowel als de havenactiviteit die ze aan de dag legde, én op eigen afzonderlijk terrein door de overheerser gekortwiek zijn, én wederzijds een nefaste invloed hebben uitgeoefend.

Aan die ondergang wordt een bijzonder dramatisch aspect gegeven bij de bedenking dat de havenstad tenslotte geknakt is in haar opgang door haar beste vrienden, de Engelsen. De drukke briefwisseling tussen het centraal bestuur van het Leiedepartement en de commissaris bij het kanton Oostende aan de aanvang van de Franse tijd handelt vooral over de onmogelijkheid om de Oostendenaren enige republikeinse vaderlandsliefde in te pompen. Een lid van het centraal bestuur van het Leiedepartement schrijft : « Ik ben boos te moeten vernemen dat de inwoners van uw gemeente zo onverstoorbaar koud blijven ten opzichte van het patriotisme ». Er is met de Oostendse bevolking geen land te bezeilen. De grootste hinderpaal is de verregaande Engelsgezindheid van de bewoners, die voor een groot deel van Britse afkomst zijn, en die nu nog onverminderde correspondentie onderhouden met de Engelsen. De Franse overheid ziet daar natuurlijk — en soms terecht — spionage in en gaat er geweldig tegen tekeer. Baret, commissaris van het directoire bij het Leiedepartement verklaart dat Oostende, een van de sleutels van gans het departement, door vijandige mensen wordt bestuurd, dat men er geen vrienden van Frankrijk kan vinden, en dat de stad steeds de vriendin van de Engelsen zal blijven, begerig naar een bijzondere onafhankelijkheid. Nu lag het echter volledig in de lijn van de Engelse politiek alle Franse havens totaal te blokkeren om het Napoleontisch gevaar in te dijken. Zodoende was het de Fransen onmogelijk hun achterstel op de Britse vloot in te halen en meer ervaring op te doen. In vreedstijd was Oostende sterk op handel met Engeland aangewezen. Dat alles valt stil door de blokkade, en Oostende kent werkloosheid en diepe ellende. Zij is wel de stad van ons land, die het meest onmiddellijk onder

invloed stond van de politiek van een buitenlandse mogendheid. Buiten de haven had de stad niets dat haar economie enigszins op peil kon houden ; de zoutraffinaderij die er gevestigd was, hing in haar afzetgebied praktisch totaal af van de zeehandel.

Het feit van haar afhankelijkheid van de Britse politiek en de politiek tegenover Engeland, stelt de stad in een bijzonder daglicht. Voortdurend leefden de inwoners in onrust, want dagelijks konden zij vanop de dijk Engelse schepen zien patrouilleren ; in de tijd van de voorbereiding van de invasie in Engeland — 1803-1804 — waren zelfs dagelijks zeeschermutselingen te zien.

Hoe gaat de stad de Hollandse tijd in ?

Op 23 maart 1814 verzendt Soult, prefect van het departement, zijn laatste verslag aan de centrale regering te Parijs, dit vanuit Oostende. Op 13 april 1814 verlaat de laatste Franse soldaat de havenstad. In een roes van bevrijding en hoop op nieuwe welvaart wordt de bedrijvigheid hernomen.

Vanaf mei 1814 vaart weer regelmatig een pakketboot tussen Oostende en Colchester. Ook uit de demografische gegevens is de herleving af te lezen : als in de tweede helft van de Franse tijd — van 1806 tot 1814 — slechts een natuurlijke aangroei te bespeuren is van 157 zielen, dan beloopt van 1815 tot 1819, dus in slechts 5 jaar tijd, de natuurlijke aanwinst 888 personen. De sterfte van 1810 tot 1814 bedraagt 1298 gevallen ; deze van 1815 tot 1819, 1282. Dus ligt het grote verschil in de stijging van de geboorten, die niet verwonderlijk is bij het beschouwen van de huwelijken.

In de eerste jaren van de vereniging met Noord-Nederland staat de bevolking van de havenstad er goed voor. De normalisering van de bevolkingsstructuur en de heropbloei van de levenbrengende handelshaven, hebben mekaar natuurlijkerwijze in de hand gewerkt.

De Franse Revolutie heeft Oostende verhinderd zich tot een Europese haven van eerste rang te ontwikkelen. Het is nu eenmaal een historisch axioma dat strategisch en economisch goed gelegen plaatsen het in de oorlog hard te verduren krijgen, doch daarentegen in vredes-tijd de grootste welvaart genieten.

RESUME

La ville d'Ostende a connu, après une période relativement heureuse sous le régime autrichien, un temps de misère et de dépopulation pendant la Révolution française. La documentation de cette époque se trouve surtout au Rijksarchief à Bruges; les archives d'Ostende ayant été incendiées au cours de la seconde guerre mondiale. La confrontation de la population et du port ne peut avoir lieu qu'après une étude séparée.

Pendant la révolution, la ville comptait un peu moins de 10.000 habitants. Vouloir préciser ce chiffre donne lieu à beaucoup de contradictions. La population dont l'existence dépend de la mer diminue, tandis que la quantité de matelots augmente. On doit en chercher la cause dans les réquisitions, le danger de se dire un naviguant et aussi dans la fermeture partielle et parfois totale du port. Le port a beaucoup souffert en ce qui concerne son entretien et son agrandissement, malgré quelques décisions positives de l'empereur Napoléon, qui par trois fois visite la ville. Des sanctions ont été prises après l'attaque des Anglais du 19 mai 1798. Les préparatifs pour l'invasion de l'Angleterre casent l'armée française de Boulogne à Flessingue. Au retrait de l'armée en 1805, le port est resté en inactivité pendant près de trois ans. Avant de commencer la campagne de Russie, Napoléon s'intéresse aux difficultés d'Ostende. Malheureusement, les adjudications sont retirées, car en marchant vers l'est, l'empereur tient à bloquer l'ouest. La ville se voit seulement délivrée de ses misères quand le dernier soldat français quitte son territoire, le 13 avril 1814. Le marché d'Ostende n'apporte, pendant les années difficiles, que des quantités de denrées très réduites et coûteuses. Aucun secours ne vient de l'extérieur.

La bonne et la mauvaise fortune du port influencent directement la population. En consultant l'état civil de l'époque on retrouve un rapport direct entre naissances, mariages, mortalité et le bien-être social, l'activité plus ou moins grande du commerce maritime. La comparaison de différents métiers démontre que la population dépendante de l'activité maritime subit l'influence des vicissitudes du port; après l'occupation, c'est aussi cette même population qui se ressaisit le mieux. Les habitants dont une très grande partie est d'origine anglaise, s'enrichissent uniquement par le port. Cette seule source de bien-être est supprimée par le blocus des Anglais et la réplique impériale. Il en résulte que pendant la Révolution française Ostende était la ville de notre pays la plus directement influencée par les pouvoirs extérieurs.
